

СЕКЦІЯ 2. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН

Балакін Р. Л.

*кандидат економічних наук, доцент,
в.о. завідувача відділу державних фінансів
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-8>

СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПОСТАЧАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ НА ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Енергетична безпека є однією з цілей Стратегії енергетичного союзу, який базується на солідарності, закріпленій у статті 194 Договору про функціонування Європейського Союзу, і довірі між державами-членами, котрі є необхідними ознаками енергетичної безпеки [1]. Внутрішній ринок газу, який працює безперебійно, є найкращою гарантією безпеки постачання газу в ЄС. Щоб дозволити внутрішньому газовому ринку функціонувати навіть в умовах дефіциту постачання, необхідно передбачити солідарність і координацію у відповідь на кризу постачання, що стосується як превентивних дій, так і реакції на фактичні збої в постачанні газу.

Безпека постачання газу є спільною відповідальністю газових підприємств, держав-членів, зокрема через їхні компетентні органи, на національному або регіональному рівні та Європейської комісії в межах їхніх відповідних сфер діяльності та компетенції. У разі надзвичайної ситуації на регіональному рівні чи в Союзі оператори транспортних систем повинні співпрацювати та обмінюватися інформацією, використовуючи систему ReCo для газу, створену Європейською мережею операторів систем транспортування газу (ENTSOG).

Основним правовим інструментом забезпечення безпеки постачання газу є Регламент (ЄС) 2017/1938 Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2017 р. Цей Регламент запровадив механізм солідарності як інструмент для пом'якшення наслідків серйозної надзвичайної ситуації в межах Союзу в умовах критичних перебоїв постачання газу [2].

Регіональне співробітництво в дусі солідарності є основним принципом, на якому базується механізм безпеки постачання газу, встановлений Регламентом (ЄС) 2017/1938. Щоб регіональне співробітництво стало оперативним на практиці, додаток I до цього Регламенту визначає тринадцять груп ризику, які відповідають чотирьом основним коридорам аварійного газопостачання. Для кожної групи ризику перераховано країни-члени, які можуть постраждати у разі перебоїв у постачанні газу вздовж коридору. Згідно зі статтею 3(8) Регламенту (ЄС) 2017/1938 Комісія уповноважена приймати делеговані акти з метою оновлення складу цих груп ризику.

Визначені групи ризику слугуватимуть основою для посиленого регіонального співробітництва з метою підвищення безпеки постачання газу та уможливають узгодження відповідних та ефективних транскордонних заходів усіх зацікавлених держав-членів у межах груп ризику або поза групами ризику вздовж коридорів аварійного постачання. Україну віднесено до східних груп ризиків газопостачання. Для сприяння координації заходів щодо безпеки газопостачання створено Координаційну групу з питань газу (GCG), яку очолює Комісія.

Ризик-орієнтований підхід до оцінки безпеки постачання та встановлення превентивних і пом'якшувальних заходів дозволяє координувати зусилля та приносить значні переваги з точки зору ефективності заходів та оптимізації ресурсів. У надзвичайних ситуаціях скоординований та попередньо узгоджений підхід до безпеки постачання забезпечує послідовну реакцію та зменшує ризик негативних побічних ефектів, які національні заходи можуть мати в сусідніх державах-членах. Для оцінки ризиків Європейська мережа операторів систем транспортування газу (ENTSOG), консультуючись з Координаційною групою з питань газу (GCG) та Європейською мережею операторів систем транспортування електроенергії (ENTSO-E), провела моделювання сценаріїв постачання газу в ЄС та наслідків можливих порушень об'єктів критичної інфраструктури.

Компетентні органи країн ЄС в межах кожної групи ризику проводять загальну оцінку на рівні групи ризику усіх відповідних факторів ризику, таких як стихійні лиха, технологічні, комерційні, соціальні, політичні та інші ризики, що може призвести до матеріалізації основного транснаціонального ризику для безпеки постачання газу, для якого була створена група ризику. Компетентні органи враховують результати моделювання сценаріїв порушення газопостачання та інфраструктури

для підготовки оцінки ризиків, планів превентивних дій і планів на випадок надзвичайних ситуацій.

Заходи щодо забезпечення безпеки постачання газу, які містяться в плані превентивних дій і плані на випадок надзвичайних ситуацій, мають бути чітко визначеними, прозорими, пропорційними, недискримінаційними та такими, що підлягають перевірці, не повинні надмірно спотворювати конкуренцію чи ефективне функціонування внутрішнього ринку в газу та не повинні загрожувати безпеці газопостачання інших держав-членів або Євросоюзу в цілому (стаття 8(1) Регламенту 2017/1938).

Вплив російської військової агресії проти України показав, що існуючі правила безпеки постачання газу не пристосовані до раптових серйозних змін у геополітичній ситуації, коли дефіцит поставок і піки цін можуть бути результатом не лише збою інфраструктури чи екстремальних погодних умов, але також навмисних подій, що призводять до тривалих або раптових перебоїв у постачанні енергоносіїв [3]. Тому виникла необхідність посилення існуючого законодавства щодо безпеки поставок газу ринок ЄС.

З метою вирішення проблем кризи постачання внаслідок значного скорочення поставок природного газу з Росії 29 червня 2022 р. прийнято Регламент (ЄС) 2022/1032 Європейського Парламенту та Ради щодо зберігання газу [4]. Хоча не всі держави-члени наразі стикаються із значним ризиком безпеки постачання, серйозні збої в деяких державах-членах обов'язково вплинуть на економіку Євросоюзу загалом.

Згідно з новим законодавством держави-члени повинні досягти наступних цільових показників заповнення для сукупної потужності всіх підземних сховищ газу, які розташовані на їхній території та безпосередньо з'єднані з ринковою зоною на їхній території, до 1 листопада кожного року: на 2022 р. – 80%; з 2023 р. – 90%. Мета заповнення для кожної держави-члена, в якій розташовані підземні сховища газу, повинна бути зменшена до об'єму, що відповідає 35% середньорічного споживання газу за попередні п'ять років для цієї держави-члена [4]. Означена мета заповнення не застосовується там, де і до тих пір, поки Єврокомісія оголосила регіональну надзвичайну ситуацію або надзвичайний стан Союзу на прохання, залежно від обставин, однієї або кількох держав-членів, які оголосили надзвичайний стан на національному рівні.

Ефективне використання існуючої інфраструктури, включаючи транскордонні транспортні потужності, підземні сховища природного

газу та СПГ, є важливим для забезпечення безпеки постачання газу в дусі солідарності. Відкриті енергетичні кордони є ключовими для безпеки постачання газу, в тому числі під час перебоїв у постачанні газу на національному, регіональному рівні чи рівні Євросоюзу. Держави-члени повинні гарантувати, що сховище залишається доступним, у тому числі для сусідніх держав-членів в разі оголошення надзвичайної ситуації.

Країна ЄС, яка не має підземних сховищ газу, повинна забезпечити, щоб учасники ринку в цій державі-члені мали домовленості з операторами систем підземних сховищ або іншими учасниками ринку в державах-членах, які мають підземні сховища газу. Ці домовленості передбачають використання до 1 листопада обсягів зберігання, що відповідає принаймні 15% середньорічного споживання газу за попередні п'ять років у державі-члені без підземних сховищ газу. Проте, якщо транскордонна пропускна здатність або інші технічні обмеження перешкоджають державі-члену, яка не має підземних сховищ газу, повністю використовувати 15% цих обсягів сховищ, така держава повинна зберігати лише ті обсяги, які є технічно можливими.

Країна, що немає підземних сховищ газу, може розробити механізм розподілу тягаря з однією або декількома державами-членами з підземними сховищами газу. Механізм розподілу тягаря базується на відповідних даних останньої оцінки ризику відповідно до статті 7 Регламенту (ЄС) 2022/1032 і враховує всі наступні параметри: а) вартість фінансової підтримки для досягнення мети наповнення, за винятком витрат на виконання будь-яких зобов'язань щодо стратегічного зберігання; б) обсяги газу, необхідні для задоволення попиту захищених споживачів; с) будь-які технічні обмеження, включаючи доступну потужність підземного зберігання, технічну пропускну здатність транскордонної передачі та швидкість вилучення.

Ефективний моніторинг і звітність є важливими для оцінки характеру та масштабу ризиків, пов'язаних з безпекою постачання газу, а також для вибору відповідних заходів протидії таким ризикам. Оператори підземних сховищ газу повинні щомісяця повідомляти уповноважені органи про рівні заповнення протягом сезону заповнення сховищ. Газосховища тепер вважаються критичною інфраструктурою, і всі оператори сховищ в ЄС повинні будуть пройти новий процес сертифікації, щоб зменшити ризик зовнішнього втручання.

Регламенти (ЄС) 2017/1938 та 2022/1032 є складовими енергетичного *acquis* ЄС. В процесі приєднання до Євросоюзу Україна зобов'язана імплементувати положення цих регламентів у національне законодавство.

Література:

1. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>.

2. Regulation (EU) 2017/1938 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2017 concerning measures to safeguard the security of gas supply and repealing Regulation (EU) No 994/2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/1938/oj>.

3. Балакін Р. Л. Державне регулювання критичної інфраструктури в Україні в період воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. № 7. С. 70–94.

4. Regulation (EU) 2022/1032 of the European Parliament and of the Council of 29 June 2022 amending Regulations (EU) 2017/1938 and (EC) No 715/2009 with regard to gas storage. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1032/oj>.